

ZNAJOMOŚĆ SZLAKU ŻYDOWSKIEGO W BIAŁYMSTOKU WŚRÓD STUDENTÓW WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

D. Kozłowska¹, W. Ryszkowski²

¹Katedra Gospodarki Przestrzennej i Turyzmu, Wydział Nauk o Ziemi, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, dkozlowska@umk.pl

²Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie, w.ryszkowski@wp.pl

Białystok to najdalej wysunięta na północny – wschód metropolia w Polsce. Od wieków stykały się tutaj kultury wschodu i zachodu. W Białymstoku przebiegała granica Wielkiego Księstwa Litewskiego i Korony, a później Królestwa Polskiego i Imperium Rosyjskiego. Historia Białegostoku tworzona była przez wiele narodów. Od wieków żyli tu wspólnie ludzie różnych kultur, wyznań i narodowości, co umożliwiło przenikanie się tradycji wschodu i zachodu [1, 2].

Pierwsza, archiwalna wzmianka o Żydach zamieszkujących białostockie folwarki i wioski pochodzi z 1658 roku. Jednakże dopiero w połowie XVIII w. powstała odrębna gmina białostocka. Znaczny wpływ na przyrost liczby wyznawców judaizmu w Białymstoku miały zapewne magnackie aspiracje rodu Branickich i rozbudowa ich rezydencji. Przez stulecia Białystok zapisał się na kartach historii jako miasto wyjątkowe, wolne od poważniejszych antagonizmów i konfliktów między zamieszkującymi je różnorodnymi społecznościami [1, 2]. W połowie XIX wieku miasto zamieszkiwała duża ilość ludności żydowskiej, w 1856 r. stanowili oni 70% mieszkańców. Brali aktywny udział w życiu politycznym i gospodarczym miasta. Żydowski charakter Białegostoku potwierdzała liczba świątyń: przed wojną w mieście było ponad 100 żydowskich synagog, bożnic oraz domów modlitwy. Obecnie zachowało się kilka synagog, małych pałaców, kamienic i cmentarz [3, 4, 6].

W 2008 roku w Białymstoku z inicjatywy społecznej, grupy wolontariuszy i pracowników naukowych współpracujących z Fundacją Uniwersytetu w Białymstoku utworzono pieszy Szlak Dziedzictwa Żydowskiego. W ramach projektu dążono do przedstawienia historii białostockich Żydów jako części społeczeństwa wielonarodowej przedwojennej Polski, popularyzacji kultury żydowskiej i tradycji, a także osłabienia wzajemnych stereotypów polsko-żydowskich. Do oznaczonego szlaku wydano: broszury informacyjne oraz mapy w wersji drukowanej i na nośniku CD, a także materiały pomocnicze dla nauczycieli. Uruchomiono interaktywną stronę internetową (www.szlak.uwb.edu.pl) [7].

Szlak Dziedzictwa Żydowskiego w Białymstoku jest trasą oznakowaną, na której wyeksponowane zostały nie tylko zabytki, miejsca pamięci i obiekty związane z kulturą żydowską. Szlak również pozwala na odkrywanie już nieistniejących obiektów i zapomnianych postaci, bez których opowieść o przedwojennym Białymstoku i białostockich Żydach byłaby niepełna.

Szlak miał na celu przywrócenie pamięci o przedwojennym mieście. Inicjatywa ma olbrzymie znaczenie edukacyjne i promocyjne w ujęciu kulturowo – turystycznym. Nauczyciele różnych przedmiotów w szkołach, studenci kierunków pedagogicznych – potencjalni nauczyciele, w przyszłych zadaniach pracy zawodowej są zobligowani do edukowania w terenie poprzez realizację wycieczek krajoznawczych, przedmiotowych i rekreacyjnych. Ich wiedza, postawa i cele powinny wspomóc proces pedagogiczny i edukacyjny. Przykładowo, zgodnie z nowymi wytycznymi pracy nauczyciela wychowania fizycznego tak przygotowany szlak można wykorzystać do realizacji zajęć z fakultetu turystycznego. Współczesny nauczyciel wychowania fizycznego nie koncentruje się tylko na przygotowaniu fizycznym, ale też wychowaniu w szerokim znaczeniu. Oznakowana trasa kulturowo-turystyczna powinna być ułatwieniem w praktyce zawodowej nauczycieli. Znajomość istotnych miejsc turystycznych w najbliższym otoczeniu pozwala prawidłowo zaplanować wycieczkę terenową w myśl zasady „najpierw poznajemy najbliższy teren, później dalsze regiony i kraje”. Do organizacji takiej formy zajęć dla uczniów są potrzebne nie tylko kompetencje organizacyjno-kierownicze nauczyciela, ale też

wiedza o najbliższym terenie i atrakcjach turystycznych miejsca w którym żyją, uczą innych i sami się kształcą.

Material i metody

Celem opracowania była ocena znajomości obiektów na Szlaku Dziedzictwa Żydowskiego w Białymstoku. Założono, że badani mimo zajęć na studiach poświęconych turystyce, w większości nie będą posiadać wiedzy o w/w szlaku.

Do realizacji celu sformułowano następujące pytania badawcze:

Czy badani znają obiekty na Szlaku Dziedzictwa Żydowskiego w Białymstoku?

Które obiekty są znane największej i najmniejszej grupie studentów?

Do realizacji celu posłużono się sondażem diagnostycznym, materiałami źródłowymi i kwestionariuszem ankiety.

Charakterystyka badanych

Badania wśród 60 respondentów – studentów ostatniego roku studiów na kierunku Wychowanie Fizyczne w Białymstoku przeprowadzono w 2014 roku³. Kobiety stanowiły 41,77%, zaś mężczyźni 58,33% badanych. Najwięcej respondentów należało do grupy wiekowej 31+ (36,66%), oraz 22–25 lat (30,00%). Badani w wieku 18–21 lat stanowili 20,00% ogółu, zaś w wieku 26–30 lat było 13,33% studentów.

Ponad połowa (55,00%) przyznała, że mieszka na stałe w Białymstoku. Pozostali zamieszkiwali inne miejscowości w województwie podlaskim i przyjeżdżali w celach edukacyjnych i zarobkowych do tego miasta.

Wyniki badań

Badania wykazały, iż wszyscy respondenci (100%) wiedzieli gdzie mieści się Ratusz. Prawie wszyscy znali położenie pomnika Ludwika Zamenhofs (81,66%). Ponad ¾ (78,33%) znało lokalizację dawnego Szpitala Żydowskiego. Badani w 71,66% znali lokalizację Misji Barbikańskiej – obecne kina Syrena. Lokalizację domu rodzinnego Ludwika Zamenhofs (twórcy języka esperanto) znało 68,33% studentów, zaś Gimnazjum Hebrajskie (obecnie Szpital Miejski) potrafiło wskazać 61,66% respondentów. Ponad połowa (55%) trafnie określiła lokalizację Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta – obecnego VI LO. Badani w 45% wiedzieli gdzie mieściło się Kino Modern oraz Kamienica Izaaka Zabludowskiego. Usytuowanie Pomnika Wielkiej Synagogi określiło 43,33%. Położenie Teatru Palace i ulicy Waryńskiego nr 1–11 potrafiło wskazać 38,33% studentów. Miejsce Kamienicy Czyszowej trafnie podało 35% badanych. Jeszcze mniej respondentów (28,33%) znało ulokowanie Tablicy Icchaka Malmeda. Nieco ponad ¼ studentów potrafiła podać lokalizację Synagogi Cytronów i Kinoteatru Apollo. Tylko 25% badanych wiedziało gdzie ulokowane były: Kamienica Czyszowa obecnie Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna, Kamienica czyszowa przy ul. Lipowej oraz Cmentarz Żydowski. Nieco mniej, bo 23,33% studentów wiedziało gdzie usytuowana była Fabryka Tytoniu Fajwela Janowskiego. Położenie Pałacyku Nowika trafnie określiło 21,66% badanych. Lokalizację Synagogi Piaskower znało już tylko 20% studentów, a jeszcze mniej (18,33%) znało Pałacyk Cytronów – siedzibę Muzeum Historycznego w Białymstoku. Ulokowanie Cmentarza Rabinickiego i Synagogi Samuela potrafiło wskazać 16,66% studentów. Podobna ilość ankietowanych (15%) znała położenie Chajnaków i Piasków oraz Sanatorium Towarzystwa Ochrony Zdrowia. Jeszcze mniej studentów (13,33%) określiło położenie Pałacyku Tryllingów. Szkoły Żydowskie – Tarbut i Rzemieślnicza, a także Żydowskie Gimnazjum Żeńskie Zinaidy Chwolesowej zlokalizowało 11,66% studentów. Tylko 10% znało lokalizację Gimnazjum Józefa Zeligmana, Józefa Lebenhafta i Jakuba Dereczyńskiego. Niewielu badanych określiło miejsce położenia Biblioteki im. Szaloma Alejchema (8,33%). Najmniej znany okazał się Teatr Miniatur „Gilarino” oraz Towarzystwo Dobroczynne Linas Chajlim. Tylko 5% ankietowanych znało te miejsca.

Podsumowanie i wnioski

Badania wykazały, że jedynym miejscem, które znali wszyscy poddani badaniu studenci był Ratusz. Nieco mniej badanych prawidłowo lokalizowało pomnik Ludwika Zamenhofs oraz Szpital Żydowski. Większość miejsc na szlaku znała mniej niż połowa studentów. Prawie zupełnie nieznanymi były: Teatr Miniatur i Towarzystwo Dobroczynne. Przedstawione wyniki badań częściowo potwierdzają raporty NIK i inne badania wskazujące na niechęć do prowadzenia fakultetu turystycznego przez nauczycieli wychowania fizycznego [5], prawdopodobnie wynikającą z niewiedzy związanej z interesującymi

³ Badania przygotowano i przeprowadzono na potrzeby pracy dyplomowej K. Fidziukiewicza na kierunku Turystyka i Rekreacja w WSWFiT. Materiał i metody badań oraz przeprowadzenie badań zrealizowano wspólnie: autor i promotor pracy – D. Kozłowska.

miejscami turystycznymi w bliższym i dalszym otoczeniu. Niestety, ta niechęć może być wynikiem oporu studentów wobec zmian programowych z wychowania fizycznego i realizacji nowej podstawy programowej opartej o fakultety, m.in. turystyczny i rekreacyjny.

Literatura:

1. Dobroński A., Boćkowski D., Historia Białegostoku: Fundacja Sąsiedzi, Białystok 2012.
2. Fiedoruk A., Białystok i okolice, Przewodnik dla turystów i nie tylko...: Podlaska Grupa Reklamy, Białystok 2001
3. Leszczyński A., Żydzi Ziemi Bielskiej od połowy XVII w. do 1795 r Wrocław 1980
4. Pisar S., Z krwi i nadziei, Białystok 1992
5. Sobolewski K. L., Kozłowska D., Nowa podstawa programowa wychowania fizycznego w gimnazjach w świetle badań [w:] (red.) Sobolewski K., Roczniki Naukowe Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego i Turystyki w Białymstoku. Dział Wydawnictw i Publikacji WSWFiT w Białymstoku, Białystok 2011, s. 98–101.
6. Sokołowski M, Historia białostockich Żydów 1658–1943
7. www.szlak.uwb.edu.pl